

Den komplexa människan

♦ Vad är en människa? Svaret på den frågan finns i *Alf Nilssons* bok; *Om Homo psychicus* uppkomst. En biopsykologisk fantasi. Det är en anspråksfull uppgift författaren har tagit sig an och han är ingalunda den första. Storheter som *Aristoteles*, *Platon*, *Spinoza*, *Kant*, *Darwin* med flera har försökt sig på uppgiften tidigare. Men jag är böjd att tro att *Alf Nilsson* har lyckats bäst, åtminstone vad gäller med att vända sig till psykologer och psykologiskt intresserade läsare med denna fråga.

Det första som slår mig när jag läst hela boken är att läsaren får något så värdefullt som en helhetsbild, ett makroperspektiv över varifrån psykologin kommer, var den står i dag och vart den är på väg. I vår tid är även psykologin så nischad, för att använda ett populärt uttryck, författarens ansats i psykologins olika systemnivåer, parallellt med interaktion och dynamik dem emellan, i högsta grad känns som en fruktbar och spännande läsning.

Författaren har vetenskapliga ambitioner och teoretiska anspråk med boken och språket är dess redskap, ett av de sex mentala system som ska svara på frågan; Vem är *Homo psychicus* och hur uppstod hon? Språket har en speciell status i dessa system - "det har gränssnittsnivåer till de andra sex systemen", klargör författaren. Till sin hjälp tar författaren *Freud*, *Piaget*, *Stern*, *Tomkins* med flera och inom neurobiologin bland andra *Damasio* och *LeDoux*.

Författaren urskiljer alltså sex hierarkiskt organiserade systemnivåer: Drifterna eller behoven, affekterna, hand-

**HOMO PSYCHICUS
UPPKOMST**
En biopsykologisk fantasi.
Av Alf Nilsson
A L N Förlag (2005)

lingen eller sensomotoriken, varseblivningen, kognitionen och språket. De två första systemen kallar författaren för motivationssystem och de fyra övriga för instrumentella system. Det mänskliga evolutionsperspektivet är övergripande och öppnar därmed för en "psykologisk fantasi". Ett kapitel ägnas åt personlighetsforskningen inom psykologin och till sist ett kapitel där författaren knyter samman motivationssystemet med det instrumentella i en slags fusion. Därmed kan författaren "fantisera" på ett spännande och fruktbart sätt om subjektivationsprocessen hos *Homo psychicus*.

Det skojiga med boken är att den kan läsas utifrån olika utgångspunkter. En är, som boktiteln anger, ett evolutionsperspektiv. Författaren botaniserar i de första livsformerna och följer det naturliga urvalet som princip för utvecklingen. Boken går vidare att läsa som en kunskapsbok om den vetenskapliga verksamhet som vi är arvtagare till. Härmed står

det klart att läsaren får ta del av en faktsäckad bok. Med noggrannhet i citat från olika forskare redovisar författaren hur han kommer fram till nya kunskapspositioner, via ett "top-down" strategiskt resonemang, från de högsta nivåerna av psykologisk organisation, ner till mer detaljerade mindre system, tills man når element som är kända inom biologin. Det känns som om författaren är ute efter att få presentera det "nyaste" inom psykologin eller rättare sagt psykobiologin, nämligen affektpsykologin, inklusive en inblick i affektiv neurovetenskap.

Människans hantering av den "inre världen" torde vara en konsekvens av hennes evolutionära adaptation till den yttre världen", säger Nilsson. Beviset för det ligger i att det föreligger en systematisk eftersläpning i den instrumentella förmågan att hantera människans inre värld i förhållande till den yttre. Med andra ord, vi har alltid en viss svårighet med att förstå oss själva!

Driftsimpulsen antar olika kvaliteter under vår utveckling. Vid exempelvis genital driftsorganisation hos det lilla barnet antar impulsen kvaliteten önskan, önskan efter det specifika objektet av motsatt kön. Vi har fått en överspilling till det instrumentella systemet, det vill säga en föreställningskvalitet hos det lilla barnet.

Författaren föreslår att man skiljer mellan drift och behov. I det första betonas de inre behoven av syre, vätska, föda för en direkt överlevnad. I det senare betonas indirekt överlevnad, objektbehovet. I ett evolutionistiskt perspektiv måste människobarnet likt andra däggdjur omedelbart

präglas av den vuxne för att inte utveckla deprivation. Behovet av anknytning utgör en lång tidsperiod hos människan, ja hela livet!

Biologiskt givna affekter
Människans affekter är biologiskt givna, universella till sin karaktär och obundna till tid och rum. Affekterna är kroppens egen handlingskraft och således viktiga både evolutionärt, som affekten fruktan/skräck styrde primaternas handlande, och som känslan är förmågan att känna igen viktiga beståndsdelar i en komplex situation. Här belyser författaren bokens centrala budskap: Kognitionen måste, om den ska informeras på rätt sätt, ta till sig det arbete som affekterna utför. Detta avspeglas i hjärnan där ett amygdala-affektivt och omedvetet beslut tas före det mera långväga beslutet, via cortex, kognitivt medvetna. I den affektiva kommunikationen är blickkontakten det mest centrala. Själva urscenen för blickkontakt och affektiv kommunikation är spädbarnets anknytning till modern, det har anknytningsforskare visat.

Genom handlings- eller reflex-sensomotoriska systemet tar det lilla barnet instrumentella kliv, med en hjämsa som endast utgör tjugo procent av den vuxnes. De olika sinnesmodaliteterna utvecklas till integrering av information samt skapar representationer, ett minne av situationen blir till. Till det kommer ett språk, affektpråket, för att kunna förmedla sig med omvärlden. Även i vuxenlivet jobbar vi med koordinationen av sinnesmodaliteterna klargör författaren; musicerande, sportutövande, dansinläring med mera.

Om varseblivningen gäller

▶ att igenkänningsföreställningar alltid är länkade till trigget av evokativa föreställningar. För åtta-artonmånadersbarnet gäller närvaro i synfältet för att trigga igenkänningsföreställningen. Affekterna har ingen referens till en början och barnet kan inte känna vad som är av ondo eller godo i omvärlden. Som vuxna erfar vi, icke minst om oss själva, ackumuleringen av nya erfarenheter, till exempel för den som går i psykoterapi och erfar sin egen emotionella process. I ett evolutionärt perspektiv på varelseblivningen, är människan en flockvarelse som varit (och

är än i dag) tvungen att kunna urskilja medlemmar ur sin egen grupp, ifrån den främmande flocken.

Alla delar av hjärnan står i förbindelse med varandra. En slutsats av detta är att innebörden av en kognitiv iakttagelse kan få större genomslagskraft än en annan. Varför? Jo, den affektiva avfyringströskeln var för just den iakttagelsen störst. Kognitionen som system utvecklades evolutionärt när livet krävde födoanskaffningsteknik. Det räckte inte längre med en förprogrammerad instinktuell styrning. Hjämvolymen ökade, främst neocortex.

Till sist en affektiv förklaring till varför vi människor kan mobilisera intresse för något som vi i själva verket är helt ointresserade av. Författaren talar om pseudoaffekt! Hur den uppstår i oss alla, berättar Alf Nilsson på sid 292.

Bör översättas

Den här boken är unik i sitt slag. Det är få författare/forskare som lägger ner så mycket arbete på sin vetenskap i den viktiga uppgiften att konsolidera var den står i dag. Detta gäller inte bara i Sverige. Boken måste helt enkelt bli översatt för att nå en större

läsekrets. Boken har en självklar plats på psykologutbildningen. Några svagheter? Boken kräver mycket av sin läsare, lite fler exempel hade inte skadat.

Vad är då en människa? Alf Nilsson flätar ihop trådarna från människans alla system och får fram en komplex biopsykologisk varelse. Denna varelses liv startar med det nödvändiga skyddsnätet; affekter och objektrelationer. Därefter tar hon sig fram via puberteten i den reflekterande abstraheringens kognitiva banor.

STAFFAN STÅHLFORS
Psykolog